

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

El mite de l'Illa Blanca: les imatges d'Eivissa (1867-1919)

Maria Catalina Ferrer Juan

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

**El mite de l'Illa Blanca:
les imatges d'Eivissa (1867-1919)**

Maria Catalina Ferrer Juan

El mite de l'Illa Blanca: les imatges d'Eivissa (1867-1919)

Autora: Maria Catalina Ferrer Juan

Directora / Tutora: Teresa-M. Sala i García

Universitat de Barcelona, Facultat d'Història de l'Art

**Programa de doctorat "Societat i Cultura: Història, Antropologia, Arts, Patrimoni
i Gestió Cultural"**

A sa güela Catalina
i als meus pares,
sense ells res hagués estat possible

MIRALL

Allò que penses de mi no em diu
res de mi, però m'ho diu tot
de tu.

Joan Brossa

INTENTION, 1891

[...] les coses són perquè les veiem,
i el que veiem, i com ho veiem, depèn de les arts que hagin influït en nosaltres.

Oscar Wilde

Índex

EL MITE DE L'ILLA BLANCA: LES IMATGES D'EIVISSA (1867-1919)

Agraïments

PREFACI	15
0. INTRODUCCIÓ	17
I. L'ESPECIFICITAT DE L' OBJECTE D'ESTUDI	19
II. QÜESTIONS DE MÈTODE	41
III. IMAGINARIS, SÍMBOLS I MITE	54
IV. EIVISSA, 1867-1919: LA MODERNITAT EN EL CONTEXT DE L'ILLA	59
V. MIRADES PARTICULARS	69
a) ARXIDUC LLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA	69
b) GASTON VUILLIER	71
c) JOSEP MARIA QUADRADO	73
d) RAMON BORDAS I ESTRAGUÉS	75
e) HAUSER I MENET	76
f) VÍCTOR NAVARRO	77
g) MARGARET D'ESTE	78
h) VICENTE BLASCO IBÁÑEZ	78
i) MARY STUART BOYD	80
j) JOHN ERNEST CRAWFORD FLITCH	80
k) JOAN LLAVERIAS	81
l) ALEXANDRE DE RIQUER	83
m) LAUREÀ BARRAU	84
n) SANTIAGO RUSIÑOL	86
o) ADOLF MAS	89
p) JOAQUÍN SOROLLA	91

BLOC I. IMATGE I IDENTITAT. IDENTITAT DE LES IMATGES	95
1. NOSALTRES I EL ALTRES: SÍMBOLS D'IDENTITAT	96
2. QÜESTIONS SOBRE LA HISTÒRIA I EL PATRIMONI	101
2.1. <i>Les primeres històries d'Eivissa i Los Archivos de Ibiza</i>	101
2.1.1. Precedents	101
2.1.2. Les aportacions d'Enrique Fajarnés Tur	105
2.1.3. Josep Clapés i <i>Los Archivos de Ibiza</i>	106
2.1.4. El paper d'Isidor Macabich	109
2.1.5. Respostes a Blasco Ibáñez	111
2.2. <i>Monuments als herois</i>	115
2.3. <i>El patrimoni eivissenc</i>	120
2.3.1. L'arqueologia a Eivissa	121
2.3.2. Picarol: artista i col·leccionista eivissenc	128
2.3.3. El debat sobre les muralles	133
3. LA MIRADA PRÒPIA	133
3.1. <i>Narcís Puget</i>	133
3.2. <i>Fotografies des de l'illa</i>	138
BLOC I.- IMATGES	154
BLOC II. ITINERARIS PELS CAMINS DE LA CREACIÓ	164
4. DESTINACIÓ: EIVISSA	166
4.1. <i>Eivissa, cruïlla de pobles</i>	166
4.2. <i>Terra de pirates i corsaris</i>	170
4.2.1. Yabisa	171
4.2.2. L'arribada dels cristians pels camins de mar	172
4.2.3. Noves defenses	177
4.3. <i>Aires de canvi</i>	180
4.3.1. El port	181
4.3.2. Serveis pels primers viatgers	184
5. D'ESCRIBRE AMB IMATGES: DESCRIPCIONS DE LA REALITAT ILLENCA	187
5.1. <i>In principio erat Verbum</i>	188
5.1.1. Imatge i veritat	189
5.2. <i>L'art de l'observació</i>	192

5.3. <i>La difusió del coneixement</i>	194
5.4. <i>La descoberta d'Eivissa per l'icononauta</i>	199
5.4.1. <i>Imatges d'Eivissa a la premsa</i>	199
5.4.2. <i>Els primers llibres il·lustrats</i>	202
5.4.2.1. <i>Die Alten Pityusen</i>	203
5.4.2.2. <i>Les imatges eivissenques de Gaston Vuillier</i>	206
5.4.3. <i>Difusió de la imatge</i>	207
5.4.3.1. <i>Fotografies i postals</i>	207
5.4.3.2. <i>Carpets i portfolios</i>	210
5.4.3.3. <i>Les primeres exposicions artístiques</i>	213
6. RELATS DEL VIATGE	217
6.1. <i>Literatura de viatges fins a la Il·lustració</i>	217
6.2. <i>El món il·lustrat i la necessitat de canvi</i>	226
6.3. <i>La sensibilitat romàntica</i>	238
6.3.1. <i>El viatge a Espanya</i>	242
6.4. <i>La llum de la Mediterrània</i>	244
7. CERCANT L'IDEAL D'ILLA MEDITERRÀNIA	248
7.1. <i>Un bocí de terra de la mà de l'Arxiduc</i>	249
7.1.1. <i>L'illa somiada (i imaginada)</i>	249
7.1.2. <i>L'illa llunyana (i desconeguda)</i>	252
7.1.3. <i>L'illa descoberta</i>	254
7.1.4. <i>L'illa solitària</i>	258
7.1.5. <i>L'illa misteriosa</i>	260
7.1.6. <i>L'illa refugi</i>	264
7.2. <i>Illa salvatge versus civilitzada</i>	267
7.2.1. <i>Com a terra de Cíclops...</i>	267
7.2.2. <i>Eivissa illa salvatge</i>	270
7.2.3. <i>Sedució per les armes</i>	275
7.3. <i>Illa blanca</i>	277
7.3.1. <i>L'atracció del passat</i>	277
7.3.2. <i>Un Mediterrani diferent</i>	286
BLOC II.- IMATGES	296

BLOC III. EIVISSA EN IMATGES	302
8. ELS PAISATGES EIVISSENCES	304
8.1. <i>La natura al servei de l'home</i>	305
8.1.1. Evocacions del paisatge	305
8.1.2. Un paisatge habitat	314
8.2. <i>El culte al Mediterrani: la mirada púnica</i>	322
8.2.1. El mar	323
8.2.2. Una illa blanca	331
8.3. <i>Mirant la ciutat</i>	336
8.3.1. Ciutat adormida – ciutat desperta	337
8.3.2. Vila: testimoni del passat de l'illa	347
8.4. <i>Foto fixa: paisatge</i>	357
8.4.1. Eivissa des del port	360
8.4.2. Ses Salines	363
8.4.3. Es Vedrà	365
8.4.4. Ses Feixes	367
BLOC III- IMATGES: Els paisatges eivissencs	372
1. Vista de Dalt Vila	374
2. Ciutat d'Eivissa	379
2.1. Restes del passat (Patrimoni)	385
2.1.1. Muralles i Castell	385
2.1.2. Catedral i Cúria	390
2.1.3. Finestra de Can Comasema	391
2.1.4. Ses Feixes	393
2.2. Arqueologia	394
2.3. Monuments	397
3. Fora Vila	397
3.1. Ses Salines	407
3.2. Es Vedrà	408
9. EL PAGÈS O EL 'SALVATGE'	412
9.1. <i>La constant presència 'mora'</i>	412
9.1.1. Són pitjors que els moros...	413
9.1.2. Costums d'un passat remot en el present	418
9.2. <i>Al voltant de la música</i>	435
BLOC III- IMATGES: El pagès o el salvatge. Pagesos i altres eivissencs	448

10. L'ARQUITECTURA COM A TESTIMONI DEL PASSAT I EXEMPLE PEL FUTUR	466
10.1. Cases pageses: blanques com la neu	466
10.2. Altres edificacions del paisatge eivissenc	477
10.2.1. Les esglésies fortificades	477
10.2.2. Espais urbans	480
BLOC III- IMATGES: L'arquitectura com a testimoni del passat i exemple pel futur	484
CRÈDITS DE LES IMATGES	492
11. CONCLUSIONS	516
VI. BIBLIOGRAFIA	528

SIGLES I ABREVIATURES

AISME	Arxiu d'Imatge i So Municipal d'Eivissa
AHCB	Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
BNC	Biblioteca Nacional de Catalunya
BNE	Biblioteca Nacional de España
CEC	Centre Excursionista de Catalunya
IPCE	Instituto del Patrimonio Cultural de España

